

Примостка

Людмила Олександрівна

*Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»*

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА НОВОЮ СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА І СТРАХУВАННЯ»

Традиції вищої освіти формувалися протягом сторіч. Ще в середні віки вищі навчальні заклади були не тільки осередками освіти, а й центрами наукових пошуків. У стінах університетів працювало або розпочинало наукову діяльність більшість учених зі світовим ім'ям. У сучасних умовах проблеми забезпечення високої якості освіти і підготовки фахівців, які були б конкурентоздатними на міжнародному ринку праці, набувають нового змісту і стають усе актуальнішими.

У ХХІ столітті перед національними системами освіти постають проблеми, які мають загальносвітовий контекст. Вплив глобалізації як об'єктивного та домінуючого чинника розвитку цивілізації на сучасному етапі загострює проблеми пошуку конкурентних переваг як на державному рівні (системи вищої освіти), так і для окремих вищих навчальних закладів. У сучасних умовах збільшується кількість навчальних закладів, зростає ринок освітніх послуг, розширюються географічні межі для навчання. З розвитком мережі «Інтернет» розширюються можливості отримання он-лайн освіти, коли завдяки меценатам лекції професорів провідних університетів світу можна слухати в будь-якій країні. Відтак можливості для отримання якісної освіти стають практично безмежними. Усе це зумовлює стрімке зростання конкуренції між вищими навчальними закладами, стратегія розвитку яких спрямована на завоювання чи утримання позицій на ринку освітніх послуг. На вирішення цих завдань спрямовано й перехід до нового переліку спеціальностей, запропонованого Кабінетом Міністрів України.

Традиційно фахівці для банківської сфери навчалися за спеціальністю «Фінанси і кредит», у межах якої виокремлювалися спеціалізації, в

тому числі й спеціалізація «Кредит». Такий підхід до підготовки фахівців вищої кваліфікації для банківської сфери було започатковано ще в радянські часи, починаючи з 1960-х років. Навчання банкірів здійснювалося за окремим навчальним планом, що забезпечувало підготовку висококваліфікованих фахівців. У період 1997–2004 рр. підготовка велася за окремою спеціальністю «Банківська справа», що було зумовлено бурхливим зростанням банківської діяльності та розбудовою національної банківської системи. У наступний період було прийнято рішення про повернення до попередньої спеціальності «Фінанси і кредит» із збереженням спеціалізацій «Фінанси», «Кредит», «Оподаткування».

За новим переліком спеціальностей передбачено підготовку фахівців за спеціальністю «Фінанси, банківська справа і страхування». Це передбачає набуття випускниками дуже широкого спектра компетенцій, оскільки спеціальність включає принаймні такі напрями, як державні фінанси, корпоративні фінанси, банківська справа і страхування. Вищим навчальним закладам делегується право на свій розсуд визначати перелік спеціалізацій (або їх відсутність) за кожною із спеціальностей.

При цьому важливо врахувати те, що згідно з новим Законом про вищу освіту ступінь бакалавра є повною вищою освітою, а отже, термін підготовки фахівця скорочується до чотирьох років. Тому цілком очевидно, що підготувати повноцінного фахівця з вищою освітою за чотири роки (термін підготовки бакалавра) за всіма означеними напрямками практично неможливо.

Вивчення зарубіжного досвіду показує, що набуття широкої спеціальності передбачає подальшу спеціалізацію в обраній фінансовій сфері – банку, компанії, державній установі чи у страховій компанії. У багатьох країнах для підготовки вузькоспеціалізованих фахівців функціонують системи підвищення кваліфікації. Наприклад, у США випускники, які отримали ступінь бакалавра і прийшли працювати в банк, обов'язково спочатку направляються на спеціалізоване фахове навчання за банківськими дисциплінами, яке триває як мінімум півроку.

В інших країнах передбачено дворівневу підготовку бакалаврів: три роки – бакалавр з економіки (широка спеціальність) і 1–1,5 року – набуття фахових знань за обраною (вузькою) спеціалізацією. У багатьох країнах фахівців для банківської сфери готують у вищих банківських школах. Так, у банках Німеччини 90% фахівців – це випускники

спеціалізованих банківських шкіл і тільки 10% – випускники університетів, які займають здебільшого посади менеджерів (управлінців). Це свідчить про те, що підготовка банкірів потребує навчання за спеціальною програмою, оскільки зміст і специфіка банківської справи суттєво відрізняються від інших напрямів у фінансах.

Однак існує думка, що підготовка бакалаврів без збереження спеціалізацій, тобто за широкою спеціальністю, поліпшить можливості працевлаштування випускників. Серед аргументів – криза в банківській системі України, ліквідація понад 60 банків, що зменшує кількість робочих місць у банківських установах. Однак фактом є й те, що на вітчизняному ринку існують банки, які навіть у кризові періоди нарощують свої потужності та розширюють мережу філій, наприклад «ПриватБанк» або «Альфабанк». Крім того, загальновідомо, що кризові періоди змінюються періодами підйомів, а отже, з часом кон'юнктура ринку праці змінюватиметься.

Непереконливо звучать і прогнози про повне переведення банківської діяльності у віртуальну сферу, тобто дистанційне банківське обслуговування. Така позиція видається досить сумнівною, адже не всі банківські послуги та операції можна перевести в дистанційний режим, тому останні слід розглядати лише як доповнення до класичної діяльності банків.

Дослідження причин банківської кризи в Україні, яка затягнулася, показує, що домінуючими чинниками були глобальна фінансова криза і політична ситуація. Але важливим чинником став і людський фактор, а саме неготовність банківських менеджерів працювати у кризових умовах, коли треба приймати нестандартні рішення. Це, насамперед, стосується відсутності інституту антикризових банківських менеджерів.

Усі висловлені аргументи свідчать про доцільність і необхідність підготовки фахівців для банківської сфери за окремим навчальним планом, а отже, і виокремлення спеціалізації «Банківська справа» в межах спеціальності «Фінанси, банківська справа і страхування». Тому навчальні заклади, які збережуть надбання наукових шкіл за напрямом «Банківська справа», матимуть конкурентні переваги на освітні послуги. Адже роботодавці-банкіри, безсумнівно, нададуть перевагу випускникам із дипломом, у якому вказано не тільки спеціальність, а й спеціалізацію «Банківська справа».